

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİN OKULA AİDİYET DUYGUSU VE ARKADAŞ BAĞLILIK DÜZEYİ¹

Aslı ÖZGÖK²

Mediha SARI³

ÖZET

Bu çalışma, ortaokul öğrencilerinde okula aidiyet duygusu ve arkadaşlara bağlılık düzeyinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın katılımcıları, Adana ili merkez ilçelerindeki ortaokulların altıncı, yedinci ve sekizinci sınıflarına devam eden 608 öğrencidir. Veriler “Okula Aidiyet Duygusu Ölçeği” (OADÖ) ve “Arkadaş Bağlılığı Ölçeği” (ABÖ) kullanılarak toplanmıştır. Verilerin analizinde betimsel istatistikler incelenmiştir. Ayrıca bağımsız gruplar t testi, tek yönlü varyans analizi ve korelasyon analizi kullanılmıştır. Bu analizler sonucunda elde edilen bulgulara göre öğrencilerin okula aidiyet duyguları ve arkadaşlara bağlılık düzeyleri ortalamanın üzerindedir. Araştırmada, ortaokul öğrencilerinin okula aidiyet duyguları ve arkadaşlara bağlılıkları arasında anlamlı ilişkiler olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Okula aidiyet duygusu, Arkadaşlara bağlılık, Ortaokul öğrencileri

INVESTIGATION OF THE SENSE OF SCHOOL BELONGING AND PEER ATTACHMENT AMONG SECONDARY SCHOOL STUDENTS

ABSTRACT

This study examines the sense of school belonging and peer attachment among secondary school students. The sample of the study consisted of 608 sixth-, seventh-, and eighth-grade students from secondary schools in Adana central districts. Psychological Sense of School Membership Scale (PSSM) and The Inventory of Peer Attachment (IPA) were used as data collection tools. To analyze the gathered data descriptive statistics were examined. Furthermore, independent samples t-test, one way ANOVA and correlation analysis were used. Results of these analysis showed that sense of school belonging and peer attachment levels in students are above average. The results of the study indicated that there are significant relationships between the sense of school belonging and attachment to friends among secondary school students.

Keywords: Sense of school belonging, Peer attachment, Secondary school students

---

1 Bu çalışma Aslı ÖZGÖK'ün Doç. Dr. Mediha SARI yönetiminde gerçekleştirdiği “Ortaokul Öğrencilerinde Okula Aidiyet Duygusunun, Arkadaşlara Bağlılık Düzeyinin ve Empatik Sınıf Atmosferi Algısının İncelenmesi” başlıklı yüksek lisans tezinin bir bölümüdür.

2 Sınıf öğretmeni, Veli Yavuz İlkokulu, Sarıçam/Adana, asli_oz01@hotmail.com

3 Doç.Dr., Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, msari@cu.edu.tr

Giriş

Okula aidiyet duygusu, öğrencinin bireysel olarak okuldaki diğer bireyler tarafından ne ölçüde onaylandığına, saygı duyulduğuna, dâhil edildiğine ve desteklendiğine yönelik öznel duygu durumudur (Goodenow, 1992a; Goodenow ve Grady, 1993). Cueto, Guerrero Sumimaru ve Zevallos'a (2010) göre aidiyet duygusu, öğrencilerin okuldaki arkadaşları ve öğretmenleri ile bütünleşme (veya kaynaşma) düzeylerini ifade etmektedir. Yapılan çalışmalarda, aidiyet duygusundaki sürekliliğin sosyal, psikolojik ve akademik uyuma elverişli bir okul ortamında elde edilebileceği belirtilmektedir (Nichols, 2008).

Okula aidiyet duygusu her yaş grubunda önemli olmakla birlikte, özellikle ergenlik döneminde daha da büyük önem taşımaktadır. Çünkü Hamm ve Faircloth'un (2011) da belirttiği gibi bireyler bir topluluğa ait hissettiklerinde kendilerini önemli hisseder ve diğer topluluk üyelerine güvenebilir. Aidiyet duygusundan beslenen bu güven duygusu da ergenlik döneminde hem günlük sosyal yaşamda hem de okul yaşamında özel bir önem taşır. Aidiyet duygusu, depresyon ve riskli öğrenci davranışları gibi olumsuz psikososyal sonuçların oluşmasına karşı bir tampon ve koruyucu bir faktör olabilmektedir (Nichols, 2008). Örneğin; aidiyet duygusunun egemen olduğu okullarda depresyon, sosyal ret ve okul problemlerinin azaldığı, iyimserlik düzeyinin arttığı belirlenmiştir (Anderman, 2002). Bunun yanı sıra ergenler okullarındaki diğer insanlar tarafından önemsendiğinde, kendilerini okulun bir parçası olarak hissettiklerinde, madde kullanımı, şiddete başvurma gibi istenmeyen davranışlara daha az eğilimli olmaktadır (Mcneely, Nonnemaker & Blum, 2002).

Aidiyet duygusundaki eksiklik sosyal izolasyon, yabancılaşma ve yalnızlık duygularına yol açabilmektedir (Melor, Stokes, Firth, Hayashi & Commins, 2008). Öte yandan yapılan pek çok çalışmada okula aidiyet duygusuyla motivasyon, akademik başarı ve özyeterlik arasında olumlu ilişkiler bulunduğu ortaya konulmuştur (Adelabu, 2007; Anderman, 2002; Booker, 2004; Goodenow, 1992a, 1992b, 1993; Roeser, Midgley & Urden, 1996).

Okulda öğrenciler arkadaşları tarafından kabul edilmek, sevilme ve saygı görmek ister. Arkadaşları tarafından sevilmeyen ve kabul görmeyen öğrenci kendini mutsuz ve yalnız hissedecektir. Yavuzer (2004, s.37) çocuğun akranlar tarafından reddedilmesinin veya alaya alınmasının benlik değeri ve güven duygusunun büyük bir darbe almasına neden olabileceğini belirtmiştir. Bowers (1997) yaptığı çalışmada akranları tarafından reddedilen çocukların psikolojik ve sosyal sorunlar başta olmak üzere okul bırakma, alkol bağımlılığı, yetersiz istihdam ve başarısız evlilikler yaşamada yüksek risk altında olduklarını belirlemiştir. Leonard'a (2002) göre de akran ilişkileri geliştiremeyen öğrenciler çocuk suçlarına karışmaya, yetişkinlikte sağlıksız mutsuz hayat sürmeye, duygusal sorunlar yaşamaya ve intihara kalkışmaya meyillidirler. Oysaki başkaları tarafından saygılı davranılan öğrenciler, okulda daha mutlu olmakta, deneyimlerinden daha çok tatmin olmakta ve hedeflerini gerçekleştirmek için daha çok çalışmaktadır (Smith & Sandhu, 2004).

Bağlanma, ait olma ve kabul görme duygusu, özellikle çocukluk ve gençlik döneminin en temel gereksinimlerinden biridir. Öğretmen ve akranlar arasındaki olumlu etkileşimler öğrencilerin okula aidiyet duygularına katkıda bulunmaktadır (Booker, 2004). Örneğin; Perdue, Manzeske ve Estell (2009) yaptıkları çalışmada arkadaş ilişkilerindeki kalitenin arkadaşlardan görülen desteğin ve arkadaşlara karşı saldırgan davranışların okula bağlılıkla ilişkili olduğunu saptamışlardır. Özdemir, Sezgin, Şirin, Karip ve Erkan (2010) ise yaptıkları araştırma sonunda öğrencilerin kendilerini okula ait ve bağlı hissetmelerinin onların okula olan güvenini ve olumlu akran etkileşimini arttırdığını bulmuşlardır.

Zamanlarının önemli bir kısmını okulda geçiren öğrencilerin okula aidiyet duygusunun gelişmesi, birbirlerine olan bağlılıkları, kendilerini okulda daha mutlu, huzurlu ve güvende hissetmelerini sağlar. Ayrıca bu değişkenler öğrencilerin akademik, sosyal ve psikolojik gelişimleri açısından oldukça önemli bir role sahiptir. Yapılan alan yazın taramalarında öğrencilerin okula aidiyet duygusunun (Akar-Vural, Yılmaz-Özelçi, Çengel & Gömleksiz 2013; Arastaman, 2006; Bellici, 2015; Cemalcılar, 2010; Sarı, 2012a, 2013) ve arkadaşlara bağlılık düzeylerinin (Büyükşahin-Çevik & Çelikkaleli, 2010; Bilgiç, 2009; Sarı, 2012b) doğrudan veya dolaylı olarak, ayrı ayrı incelendiği çalışmalar olmakla birlikte bu iki değişkenin bir arada ele alındığı ve birbiriyle olan ilişkilerin irdelendiği araştırmalara rastlanılamamıştır. Oysa hem okula aidiyet duygusunun hem de arkadaş bağlılığının öğrencilerin akademik, sosyal ve psikolojik gelişimleri üzerindeki önemli etkileri açıktır. Bu nedenle, araştırmanın alanyazındaki önemli bir eksikliğin giderilmesine katkı sağlayacağı; elde edilen bulguların öğrencilerin arkadaş bağlılığının ve okula aidiyet duygularının geliştirilerek, okuldaki eğitim yaşantılarından çok yönlü ve maksimum düzeyde faydalanmalarına yönelik uygulamalar/önlemler geliştirilmesine dayanak oluşturabileceği düşünülmektedir. Bu gerekçelerle yapılması gereği duyulan bu araştırmanın genel amacı ortaokul öğrencilerinde okula aidiyet duygusu ve arkadaşlara bağlılık düzeylerine ilişkin ilişkilerin incelenmesidir. Bu ana amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Ortaokul öğrencilerinin okula aidiyet duyguları ve arkadaşlarına bağlılık düzeyleri nasıldır?
2. Ortaokul öğrencilerinin okula aidiyet duyguları ve arkadaş bağlılık düzeyleri arasında cinsiyete, akademik başarıya ve okulun sosyo-ekonomik düzeyine göre anlamlı bir fark var mıdır?
3. Öğrencilerin okula aidiyet duyguları ile arkadaşlara bağlılık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Yöntem

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni Adana ili merkez ilçelerindeki ortaokullara devam eden altıncı, yedinci ve sekizinci sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Evrendeki ilköğretim okullarından alt, orta ve üst sosyoekonomik düzeyden olacak şekilde yansız küme örnekleme yoluyla üç okul belirlenmiş, bu okullardan da yine seçkisiz olarak ikişer

şube seçilmiştir. Araştırmaya, alt sosyo-ekonomik düzeydeki okuldan 207 (%34.4), orta sosyo-ekonomik düzeydeki okuldan 205 (%34.1) ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki okuldan da 190 (%31.6) olmak üzere toplam 602 öğrenci katılmıştır. Öğrencilerin 194'ü (%32.2) altıncı sınıf, 204'ü (%33.9) yedinci sınıf, 204'ü (%33.9) sekizinci sınıf öğrencisidir ve 304'ü (% 50.5) kız, 298'i (% 49.5) erkektir. Öğrencilerin yaşları 11 ile 15 arasında değişmektedir.

Veri Toplama Araçları

Okula Aidiyet Duygusu Ölçeği (OADÖ): Goodenow (1993) tarafından geliştirilen ve Sarı (2011) tarafından Türkçeye uyarlanan Okula Aidiyet Duygusu Ölçeği (The Psychological Sense of School Membership Scale), öğrencilerin okullarının önemli bir parçası olarak hissetme düzeylerini, kabul edilme, değer görme ve gruba dahil olma konusundaki duygularını; okul, öğretmen ve akranlarla bağlantılarını ölçmek amacıyla geliştirilen 18 maddelik Likert tipi bir araçtır. Yanıtlar beşli bir ölçek üzerinden (1. Hiç doğru değil, 5. Tamamen doğru) verilmektedir. Ölçekte “*Buradaki öğretmenler benim gibi insanlarla ilgilenmez*”, “*Bu okuldaki öğretmenler bana arkadaşça davranır*” ve “*Bu okula gelmek beni sinirlendiriyor*” gibi maddeler yer almaktadır. Ölçekteki beş madde (3, 6, 9, 12 ve 16. maddeler) olumsuz ifadeler şeklindedir.

Sarı (2015) tarafından yapılan uyarlama çalışmaları sonucunda maddelerin iki bileşende toplandığı, bu iki faktörün toplam varyansın %38.49'unu açıkladığı görülmüştür. Birinci faktör (Okula Bağlılık) ölçekteki 13 olumlu maddeyi kapsamaktadır; diğer faktörde (Reddedilmişlik Duygusu) ise ölçekte yer alan beş olumsuz madde bir araya gelmiştir. Alt ölçeklere ilişkin Cronbach alfa iç tutarlık katsayılarının ise sırasıyla .84 ve .78 olduğu belirlenmiştir. Bu araştırma kapsamında da ölçeğin güvenirlik analizi yenilenmiş ve Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .79 olarak hesaplanmıştır.

Arkadaş Bağlılık Ölçeği (ABÖ): Armsden ve Greenberg (1987) tarafından geliştirilen Arkadaş Bağlılık Ölçeği, Hortaçsu, Oral ve Yasak-Gültekin (1991) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Arkadaş Bağlılık Ölçeği, 25 maddeden oluşan beşli Likert tipi bir ölçektir. Toplam puan ranjı 25–125 arasındadır. Ölçekten alınan yüksek puanlar, arkadaşlara olan güçlü bağlılığa işaret etmektedir. Ölçekte “*Arkadaşlarım beni anlar*”, “*Arkadaşlarım, sağlıklı ve mutlu oluşumla ilgilidirler*”, “*Problemlerimi ve sıkıntılarımı arkadaşlarımla konuşabilirim*” gibi maddeler yer almaktadır. Ölçeğin orijinal formunda; Güven (Trust), İletişim (Communication) ve Yabancılaşma (Alienation) alt boyutları bulunmaktadır. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlanması çalışmasında da benzer bir yapı elde edilmiş; bu faktörlere ait iç tutarlık katsayıları sırasıyla .90, .68 ve .73 bulunmuştur (Hortaçsu, Oral ve Yasak-Gültekin, 1991). Ölçeğin iç tutarlık katsayısı Akkapulu'nun (2005, s.73) yaptığı çalışmada .91, Bilgiç'in (2009, s.48) yaptığı çalışmada ise .92 olarak hesaplanmıştır. Bu araştırma kapsamında ise ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .89 olarak hesaplanmıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde betimsel istatistikleri incelemenin yanısıra bağımsız gruplar t testi, tek yönlü varyans analizi ve korelasyon analizi kullanılmıştır. Verilerin analizi sürecinde ölçeklerden alınan puanlar, her ölçeğin kapsadığı madde sayısına bölünerek, 1-5 ölçeğine çevrilmiştir. Bulguların anlamlı olup olmadığının değerlendirilmesinde .05 anlamlılık düzeyi ölçüt alınmış, varyans analizlerindeki karşılaştırmalarda Scheffe F testinden yararlanılmıştır.

Bulgular

Ortaokul Öğrencilerinin Okula Aidiyet Duygularına ve Arkadaş Bağlılık Düzeylerine İlişkin Bulgular

Örnekleme oluşturan 602 ortaokul öğrencisinin okula aidiyet duygularına ve arkadaşlara bağlılık düzeylerine ilişkin OADÖ ve ABÖ puanlarının betimleyici istatistikleri Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin OADÖ ve ABÖ Puanlarına İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Dağılımları

Boyutlar	N	$\bar{X}$	Ss
Okula Bağlılık	602	3.82	.59
Reddedilmişlik Duygusu	602	3.76	.78
OADÖ Toplam	602	3.80	.54
Arkadaş Bağlılığı	602	3.78	.63

Tablo 1 incelendiğinde öğrencilerin Okula Bağlılık boyutuna ilişkin aritmetik ortalamanın 3.82 Reddedilmişlik boyutuna ilişkin aritmetik ortalamanın 3.76 Okula Aidiyet Duygusu toplam puanına ilişkin aritmetik ortalamanın 3.80 ve Arkadaş Bağlılığı Ölçeği puanlarına ait ortalamanın 3.78 olduğu görülmektedir.

Cinsiyete Göre Öğrencilerin Okula Aidiyet Duygusu ve Arkadaş Bağlılık Düzeylerine İlişkin Bulgular

Cinsiyete göre ortaokul öğrencilerinin OADÖ ve ABÖ puanlarına ait bağımsız gruplar t-testi analizi sonuçları Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Cinsiyete Göre Öğrencilerin OADÖ ve ABÖ Puanlarına İlişkin Aritmetik Ortalama, Standart Sapma, t ve p Değerleri

Cinsiyet	Kız (N= 304)		Erkek (N= 298)		t	p
	$\bar{X}$	Ss	$\bar{X}$	Ss		
Okula Bağlılık	3.87	.54	3.76	.63	2.40	.016
Reddedilmişlik Duygusu	3.78	.76	3.74	.80	.61	.538
OADÖ Toplam	3.85	.51	3.75	.57	2.14	.033
Arkadaş Bağlılığı	3.85	.63	3.70	.62	2.90	.004

Tablo 2 incelendiğinde Okula Bağlılık boyutuna ait ortalamanın kız öğrenciler için 3.87, erkek öğrenciler için 3.76; Reddedilmişlik Duygusu boyutuna ait ortalamanın kız öğrenciler için 3.78, erkek öğrenciler için 3.74; OADÖ Toplam puanına ait ortalamanın kız öğrenciler için 3.85, erkek öğrenciler için 3.75; Arkadaş Bağlılığına ait ortalamanın ise kız öğrenciler için 3.85, erkek öğrenciler için 3.70 olduğu görülmektedir. İki grubun ortalamaları arasındaki farklar, Reddedilmişlik Duygusu puanlarında anlamlı değilken; Okula bağlılık, OADÖ Toplam ve Arkadaş Bağlılığı puanlarında ortalamalar arasındaki fark, kız öğrenciler lehine olacak şekilde .05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur ($p < .05$).

Akademik başarı düzeyine Göre Öğrencilerin Okula Aidiyet Duygusu ve Arkadaş Bağlılık Düzeylerine İlişkin Bulgular

Çalışmada “Derslerdeki başarınız aşağıdakilerden hangisine uymaktadır?” şeklinde yöneltilen soruyu, öğrencilerin düşük (zayıf), ortanın biraz altında (geçer), orta, ortanın biraz üstünde (iyi) ve yüksek (pekiyi) şeklinde belirtilen yanıtlardan kendilerine uygun olanı seçerek yanıtlamaları istenmiştir. Yanıtlara göre öğrencilerin akademik başarı düzeyi dağılımı, 156 pekiyi, 285 iyi, 129 orta, 28 geçer ve 4 düşük şeklindedir. Gruplar arası karşılaştırma bakımından her bir kategoriye düşen öğrenci sayıları arasındaki dengesizlik nedeniyle orta, geçer ve düşük başarıya sahip olan öğrenciler “orta ve altı” şeklinde tek bir grup (161 öğrenci) olarak analizlere dahil edilmiştir. Bu doğrultuda, akademik başarı durumlarına göre ortaokul öğrencilerinin OADÖ ve ABÖ puanlarına ait betimsel istatistikler ile varyans analizi sonucunda elde edilen anlamlılık değerleri Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3. Akademik Başarı Düzeyine Göre Öğrencilerin OADÖ ve ABÖ Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

	Başarı Düzeyi	N	$\bar{X}$	Ss	df	F	p	Anlamlı Fark (Scheffe F)
OADÖ	Orta ve İyi	161	3.63	.51	2	23.81 9	.00	Pekiyi>orta ve altı İyi >orta ve altı Pekiyi > iyi
	İyi	285	3.77	.54				
	Pekiyi	156	4.03	.50				
ABÖ	Orta ve İyi	161	3.60	.66	2	12.67 9	.00	Pekiyi>orta ve altı İyi >orta ve altı Pekiyi > iyi
	İyi	285	3.78	.61				
	Pekiyi	156	3.95	.59				

Tablo 3. İncelendiğinde aritmetik ortalamaların tüm boyut ve gruplarda 3.60 ile 3.95 arasında değiştiği görülmektedir. Hem OADÖ, hem de ABÖ puanlarında başarı düzeyi pekiyi olan öğrencilerin ortalamaları ile başarı düzeyi iyi ile orta ve altı olan öğrencilerin ortalamaları arasında başarı durumu pekiyi olan öğrencilerin puanları lehine anlamlı farklar olduğu belirlenmiştir ($p<.05$).

Okulun Sosyo-Ekonomik Düzeyine Göre Öğrencilerin Okula Aidiyet Duygusu ve Arkadaş Bağlılık Düzeyleri İlişkin Bulgular

Devam ettikleri okulun sosyo-ekonomik düzeyine göre öğrencilerin OADÖ ve ABÖ puanlarına ilişkin betimsel istatistikler ile tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Okulun Sosyo-Ekonomik Düzeyine Göre Öğrencilerin OADÖ ve ABÖ Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Değişken	SED	N	$\bar{X}$	Ss	df	F	p	Anlamlı Fark (Scheffe F)
Okula Aidiyet Duygusu	Alt	207	3.69	.55	2	18.43	.00	Üst > Alt Üst > Orta
	Orta	205	3.74	.53				
	Üst	190	3.99	.50				
Arkadaş Bağlılığı	Alt	207	3.70	.64	2	14.60	.00	Üst > Alt Üst > Orta
	Orta	205	3.67	.61				
	Üst	190	3.98	.60				

Tek yönlü varyans analizi sonuçlarının gösterildiği Tablo 4. incelendiğinde, Okula Aidiyet Duygusu Ölçeğinden alınan puanlara ait ortalamaların alt sosyo-ekonomik düzeyden okuldaki öğrenciler için 3.69, orta sosyo-ekonomik düzeyden

okuldaki öğrenciler için 3.74, üst sosyo-ekonomik düzeyden okuldaki öğrenciler için de 3.99; Arkadaş Bağlılık Ölçeğinden alınan puanlara ait ortalamaların alt sosyo-ekonomik düzeyden okuldaki öğrenciler için 3.70, orta sosyo-ekonomik düzeyden okuldaki öğrenciler için 3.67 ve üst sosyo-ekonomik düzeyden okuldaki öğrenciler için de 3.98 olduğu görülmektedir. Grupların OADÖ ve ABÖ puanlarına ait ortalamalar arasında üst sosyo-ekonomik düzeyden okuldaki öğrencilerin ortalamaları lehine anlamlı farklar bulunmuştur.

Arkadaşlarına Bağlılık Düzeylerine Göre Öğrencilerin Okula Aidiyet Duygularına İlişkin Bulgular

Öğrencilerin Arkadaş Bağlılığı Ölçeğinden aldıkları puanların aritmetik ortalaması 3.78, standart sapması ise .63'dür. Bu ölçekten aldıkları puanlara göre, arkadaş bağlılığı düşük ve yüksek olan öğrencilerin belirlenmesinde, öncelikle puanları ortalamaya en yakın birer standart sapma bölgesinde (3.15 – 4.42) yer alan öğrenciler ile puanları bu alanın üstünde ve altında kalan öğrenciler belirlenmiştir. Analizlerde ortalamaya en yakın +1 ve – 1 standart sapmalı aralıkta kalan öğrenciler (392 öğrenci) dikkate alınmamış; ortalamanın 1 standart sapma altında kalan (3.15 ve daha düşük ortalamaya sahip) öğrenciler (103 öğrenci) arkadaşlarına bağlılık düzeyi düşük; ortalamanın 1 standart sapma üstünde kalan (4.41 ve daha yüksek ortalamaya sahip) öğrenciler ise (107 öğrenci) arkadaşlarına bağlılık düzeyi yüksek olan öğrenciler olarak kabul edilmiştir. Bu aşamada yapılan t-testi analizi toplam 210 öğrenci üzerinden yapılmış ve ulaşılan bulgular aşağıdaki Tablo 5'de sunulmuştur.

Tablo 5. Arkadaşlarına Bağlılık Düzeylerine Öğrencilerin OADÖ Puanlarına İlişkin Aritmetik Ortalama, Standart Sapma, t ve p Değerleri

		N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Arkadaş Bağlılık Düzeyi	Yüksek	103	4.57	.12	-48,421	.000
	Düşük	107	2.75	.36		

Tablo 5 incelendiğinde, ABÖ puanları düşük ve yüksek olan öğrencilerin OADÖ puanlarına ait aritmetik ortalamalar arasında ABÖ puanları yüksek olan öğrenciler lehine anlamlı farklar olduğu görülmektedir ($p < .05$).

Öğrencilerin Arkadaşlarına Bağlılık Düzeyi İle Okula Aidiyet Duygusu Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

OADÖ ve ABÖ puanları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Pearson korelasyon analizi yapılmış ve sonuçları Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6. Araştırmada Kullanılan Değişkenlerin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Dağılımları ile Korelasyon Matrisi

	1	2	$\bar{X}$	Ss
1. Okula Aidiyet Duygusu Ölçeği	-		3.80	.54
2. Arkadaş Bağlılığı Ölçeği	.56*	-	3.78	.63

* $p < .01$

Tablo 6’da görüldüğü gibi, Okula Aidiyet Duygusu Ölçeği puanları ile Arkadaş Bağlılık Ölçeği puanları arasında .56 düzeyinde ve anlamlı ilişki bulunmaktadır.

Sonuç ve Tartışma

Araştırmada ortaokul öğrencilerinin arkadaşlarına bağlılık düzeyleri ile okula aidiyet duyguları incelenmiş ve ABÖ puanlarına ait ortalamanın 3.78; OADÖ toplam puanlarına ait ortalamanın ise 3.80 olduğu görülmüştür. Beşli derecelendirme ölçeği üzerinden dikkate alındığında, bu değerlerin Adana ili merkez ilçelerindeki okullarda, arkadaşlara bağlılık düzeyinin ve okula aidiyet duygusunun öğrenciler tarafından ortamın üzerinde algılandığı söylenebilir. Bu sonuçlar farklı ülkelerdeki araştırmacıların buldukları sonuçlarla tutarlıdır. Hagborg (1994) New York’ta ortaokul ve lise öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada, okula aidiyet duygusu puanlarına ait ortalamayı 3.54 olarak; Israelashvili (1997) İsrail’de yaptığı çalışmada 5-7. sınıf öğrencileri için okula aidiyet duygusu puanlarına ait ortalamayı 3.74, 8-9. sınıf öğrencileri için 3.45 olarak saptamıştır. Adelabu (2007) ise Afrika kökenli Amerikalı öğrenciler üzerinde yaptığı çalışmada OADÖ puanlarına ait ortalamayı 3.80 olarak bulmuştur. Ülkemizde yapılan çalışmalarda ise Sarı (2012, 2013) OADÖ toplam puanlarına ait ortalamayı 6. – 8. sınıf öğrencileri üzerinde 3.75, lise öğrencileri üzerinde ise 3.50 olarak saptamıştır. Bu araştırmanın sonucuna göre öğrencilerin genel olarak okula karşı olumlu duygu ve düşüncelere sahip oldukları, okulda kendilerini rahat ve güvende hissettikleri söylenebilir.

Araştırmada okula aidiyet duygusunun cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığı incelenmiş, kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla daha yüksek ortalamalara sahip oldukları ve ortalamalar arasındaki farkların istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($p < .05$). Bu sonuca dayanarak kız öğrencilerin kendilerini okula daha ait hissettikleri söylenebilir. Bu bulgular alanyazındaki benzer araştırmaların bulgularına paralellik göstermektedir (Alaca 2011; Adelabu, 2007; Cheung, 2004; Cheung & Hui, 2003; Goodenow, 1992b; Goodenow & Grady, 1993; Hagborg, 1994; Nichols, 2008; Sarı, 2012). Mengi (2011) ve Arastaman (2006) da yaptıkları çalışmalarda kız öğrencilerin okula bağlılık düzeylerinin erkek öğrencilerin bağlılık düzeyinden yüksek olduğunu belirlemişlerdir. Öte yandan okula yönelik tutumların incelendiği bazı araştırmalarda da kız öğrencilerin okula yönelik tutumlarının daha olumlu olduğu belirlenmiştir (Adıgüzel & Karadaş, 2013; Darom, & Rich, 1988; Sözbilir, Akıllı & Ozan, 2010). Bütün bu sonuçlar doğrultusunda kız öğrencilerin okula yönelik, duygu ve düşüncelerinin erkek öğrencilere göre daha olumlu olduğu söylenebilir.

OADÖ puanlarının ortalamaları, öğrencilerin başarı durumuna göre anlamlı farklılıklar göstermiştir. Okula aidiyet duygusu toplam puanları akademik başarısı pekiyi olan öğrencilerde en yüksek, akademik başarısı orta ve altı olan öğrencilerde ise en düşüktür. Buna göre akademik başarısı orta ve altı olan öğrenciler kendilerini okula daha az ait hissetmektedir. Bu bulgular, alan yazındaki diğer araştırmaların bulgularıyla tutarlıdır. Sarı (2012), Anderman (2002), Hagborg (1994), Goodenow ve Grady (1993)

ve Isakson ve Jarvis (1999), öğrencilerin okula aidiyet duygularıyla not ortalamaları arasında olumlu yönde ilişki olduğunu ve okula aidiyet duygusu yüksek olan öğrencilerin akademik başarılarının da daha yüksek olduğunu belirlemişlerdir. Roeser, Midgley ve Urdan (1996) yaptıkları çalışmada, yüksek seviyede aidiyet duygusunun akademik başarı ile ilişkili olduğunu saptamışlardır. Benzer şekilde Hagborg (1994) da aidiyet duygusu yüksek olan öğrencilerin akademik başarılarının yüksek olduğunu ve okula karşı daha olumlu ve sıcak baktıklarını belirlemiştir. Hallinan (2008) ise okulu seven öğrencilerin sevmeyen öğrencilere göre akademik başarıların daha yüksek olduğunu belirlemiştir. Altınkurt (2008), lise öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada öğrencilerin akademik başarıları ile özürsüz devamsızlıkları arasında ters yönde bir ilişki bulunduğunu saptamıştır. Bütün bu bulgulara dayanılarak, akademik başarıları yüksek olan öğrencilerin, okula aidiyet duygularının da yüksek olduğu söylenebilir. Başarılı öğrenciler, kendilerini okulda daha güvende hissetmekte, öğretmenlerinden ve arkadaşlarından daha fazla saygı ve destek görmekte olabirler. Bu duygular da okula daha çok bağlanmalarına katkı sağlamış olabilir.

Araştırmada Arkadaş Bağlılık Ölçeği puanları arasında başarı durumuna göre anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Bulgulara göre öğrencilerin akademik başarıları düştükçe arkadaş bağlılık ölçeğinden alınan puanlar da düşmektedir. Bu sonuçtan hareketle, öğrencilerin arkadaş bağlılığının akademik başarıyla ilişkili olduğu söylenebilir. Örneğin, Demir-Şad (2007) yaptığı çalışmada akranları tarafından kabul edilen öğrencilerin, reddedilen öğrencilere göre akademik başarılarının daha yüksek olduğunu belirlemiştir. Oral ve Yurtal (2008) da akademik yönden başarılı öğrencilerin daha kolay arkadaş edindiklerini ve arkadaş ilişkilerinin daha olumlu olduğunu saptamıştır. Ayrıca başarılı öğrencilerin kendilerine, güvenilir olma, başarılı olma, zeki olma, neşeli olma, sevilme ve cana yakın olma gibi olumlu özellikleri daha fazla attettikleri bulunmuştur. Bu sonuçlara dayanılarak, akademik başarıları yüksek olan öğrencilerin, arkadaşlarına karşı daha olumlu tutum ve davranışlara sahip olduğu; bu tutum ve davranışların da arkadaşları tarafından benzer şekilde olumlu algılandığı söylenebilir.

Araştırmada öğrencilerin Okula Aidiyet Duygusu Ölçeği puanları ile Arkadaş Bağlılık Ölçeği puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunduğu belirlenmiştir. Buna göre arkadaşlara bağlılık düzeyi yüksek olan öğrencilerin kendilerini okula daha fazla ait hissettikleri söylenebilir. Öğrencilerin arkadaşları tarafından kabul görmesi, arkadaşlarıyla olumlu ilişkiler geliştirmesi okula aidiyet duygularının gelişmesinde önemli bir faktördür. Okulda arkadaşlarıyla hoşça vakit geçiren, paylaşımlarda bulunan ve kendisine değer verildiğini hisseden öğrencinin bulunduğu ortama daha sıcak bakması ve ortamda kendisini daha fazla güvende hissetmesi beklenir. Bu durum öğrencilerin okula aidiyet duygularını olumlu değerlendirmelerini sağlamış olabilir. Yapılan araştırmalarda akran desteğinin, okula aidiyeti arttırdığı (Isakson ve Jarvis, 1999); arkadaş ilişkilerindeki kalitenin ve arkadaşlardan görülen desteğin ise okula bağlılıkla doğrusal ilişkiler gösterdiği (Perdue, Manzeske ve Estell, 2009) şeklindeki sonuçlar da bu yargıları destekler niteliktedir.

Yukarıda yapılan bütün bu tartışma ve yorumlar, çalışmanın sınırlılıkları dikkate alınarak ele alınmalıdır. Bu çalışmada önemli sınırlılıklarından biri okulların sosyo-ekonomik düzeylerinin belirlenmesinde herhangi bir ölçme aracının kullanılmamış olmasıdır. Okulların belirlenmesinde Milli eğitim müdürlüğü çalışanlarından alınan bilgilere göre hareket edilmiştir. Öte yandan öğrencilerin akademik başarısı belirlenirken de gerçek not ortalamaları değil, kendi başarılarına yönelik bireysel algıları kullanılmıştır. Bu nedenle çalışma bulguları incelenirken, bu bireysel algıların subjektif olabileceği, bireylerin sosyal beğenirlik kaygısıyla gerçeği olduğu gibi değil, beğeni toplayacak şekilde gerçektekenden daha iyi göstermiş olabileceği dikkate alınmalıdır.

Özetle, bu araştırmada öğrencilerin okula aidiyet duygularının ve arkadaşlara bağlılık düzeylerinin ortalamasının üzerinde olduğu ve okula aidiyet duyguları ile arkadaşlara bağlılıkları arasında anlamlı ilişkiler olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlara dayanarak, okullarda öğrencilerin okula aidiyet duygularını geliştirici önlemler alınması gerektiği söylenebilir. Bu konuda okullar fiziksel yapı ve donanım bakımından geliştirilebilir. Ayrıca okullarda düzenlenen sosyal ve kültürel etkinliklerin sayısı ve nitelik bakımından artırılması da öğrencilerin kendilerini okullarına daha ait hissetmelerine katkıda bulunabilir. Bunun yanı sıra, okullardaki rehberlik servisleriyle işbirliği yapılarak, öğretmen ve arkadaşlarıyla iletişim sorunları yaşayan öğrencileri tanıma ve sorunları çözme çalışmaları yapılabilir. Böylece bu öğrencilerin öğretmenlerine ve arkadaşlarına bağlılıkları artırılabilir.

İlerde yapılacak araştırmalara yönelik olarak da, bu araştırmanın Adana ilindeki üç okulda gerçekleştirilmiş olmasından hareketle, Türkiye'nin farklı illerindeki okullarda öğrencilerin okula aidiyet duygularını belirlemeye yönelik araştırmalar yapılması önerilebilir. Böylece okula aidiyet duygusunu ülke çapında geliştirilmesine yönelik önlemler alınabilir. Ayrıca, farklı değişkenler kullanılarak (okul yaşam kalitesi, okula bağlı stres, okulda kişilerarası ilişkiler, okul tatmini, vb.) ya da ele alınan değişkenlerin sayısı artırılarak daha kapsamlı yordamsal çalışmalar yapılabilir. Böylece öğrencilerin okula aidiyet duygularını etkileyen daha çok sayıda değişken belirlenip, öğrencilerdeki okula aidiyet duygularının geliştirilmesine yönelik önlemler alınabilir. Öte yandan, benzer araştırmalar diğer kademelerde de yapılarak, bu değişkenler arasındaki ilişkilere yönelik genel geçer bulgulara ulaşılmaya çalışmasının da Türkiye eğitim sistemi açısından yararlı olacağı söylenebilir.

KAYNAKLAR

- Adelabu, D. D. (2007). Time perspective and school membership as correlates to academic achievement among African American adolescents. *Adolescence*, 42(167), 525-538.
- Adıgüzel, A. & Karadaş, H. (2013). Ortaöğretim öğrencilerinin okula ilişkin tutumlarının devamsızlık ve okul başarıları arasındaki ilişki. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi* 10(1), 49-66.
- Alaca, F.(2011). *İki dilli olan ve olmayan öğrencilerde okul yaşam kalitesi algısı ve okula aidiyet duygusu ilişkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Çukurova Üniversitesi, Adana
- Akar-Vural, R., Yılmaz-Özelçi, S., Çengel, M. & Gömleksiz, M. (2013). The development of the Sense of Belonging to School Scale. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 53, 215-230.
- Akkapulu, E. (2005). *Ergenin sosyal yetkinlik beklentisini yordayan bazı değişkenler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Anderman, E. M. (2002). School effects on psychological outcomes during adolescence. *Journal of Educational Psychology*, 94, 795-809.
- Arastaman, G. (2006). *Ankara ili lise birinci sınıf öğrencilerinin okula bağlılık durumlarına ilişkin öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara
- Bellici, N. (2015). Ortaokul öğrencilerinde okula bağlanmanın çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 48-65.
- Bilgiç, S. (2009). *İlköğretim öğrencilerinde okul yaşam kalitesi algısının arkadaşlara bağlılık ve empatik sınıf atmosferi değişkenleriyle ilişkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Booker, C., K. (2004). Exploring School Belonging and Academic Achievement in African American Adolescent. *Curriculum and Teaching Dialogue*, 6(2), 131-143.
- Bowers, F. E. (1997). Improving the peer interactions and peer acceptance rate of children through the use of positive peer statements. Unpublished doctoral dissertation. The University of Southern Mississippi, United States.
- Büyüksahin-çevik G. & Çelikkaleli, Ö. (2010). Ergenlerin arkadaş bağlılığı ve internet bağımlılığının cinsiyet ebeveyn tutumu ve anne baba eğitim düzeylerine göre incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(3), 225-240.
- Cheung, H. Y. (2004). Comparing Shanghai and Hong Kong students' psychological sense of school membership. *Asia Pacific Education Review*, 5(1), 34-38.

- Cheung, H. Y., & Hui, K. F. S. (2003). Mainland immigrant and Hong Kong local students' psychological sense of school membership. *Asia Pacific Educational Review*, 4(1), 67–74.
- Cemalcılar, Z. (2010). Schools as socialisation contexts: Understanding the impact of school climate factors on student's sense of school belonging. *Applied Psychology: An International Review*, 59(2), 243–272.
- Cueto, S., Guerrero, G., Sumimaru, C., & Zevallos, A. M. (2010). Sense of belonging and transition to high schools in Peru. *International Journal of Educational Development*, 30, 277–287
- Darom, E. & Rich, Y. (1988). Sex differences in attitudes toward school: Student self-reports and teacher perceptions. *British Journal of Educational Psychology*, 58, 350–355.
- Demir-Şad, E. (2007). *Akranları tarafından reddedilen ve kabul edilen ilköğretim II. kademe öğrencilerinin özsaygı, sosyal beceri, davranış problemleri ve okul başarılarının karşılaştırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Goodenow, C. (1992a). Strengthening the links between educational psychology and the study of social contexts. *Educational Psychologist*, 27(2), 177-196.
- Goodenow, C. (1992b, April). *School motivation, engagement, and sense of belonging among urban adolescent students*. Paper presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association, San Francisco, CA.
- Goodenow, C. (1993). The psychological sense of school membership among adolescents: Scale development and educational correlates. *Psychology in the Schools*, 30, 79-90.
- Goodenow, C., & Grady, K. E. (1993). The relationship of school belonging and friends' values to academic motivation among urban students. *The Journal of Experimental Education*, 62 (1), 60-71.
- Hagborg, W. J. (1994). An exploration of school membership among middle and high school students. *Journal of Psychological Assessment*, 12, 312-323.
- Hallinan, T. M. (2008). Teacher influences on students' attachment to school. *Sociology of Education*, 81(3), 271–283.
- Hamm, J. V., & Faircloth, B .S. (2011). The dynamic reality of adolescent peer networks and sense of belonging. *Merrill-palmer Quarterly*, 57(1), 48–72.
- Hortaçsu, N., Oral, A. & Yasak-Gültekin, Y. (1991). Factors affecting relationships of Turkish adolescents with parents and same-sex friends. *The Journal of Social Psychology*, 131(3), 413-426.
- Isakson, K., & Jarvis, P. (1999). The adjustment of adolescents during the transition into high school: A short term longitudinal study. *Journal of Youth and Adolescence*, 28, 1 – 26.
- Israelashvili, M. (1997). School adjustment, school membership, and adolescents' future expectations. *Journal of Adolescence*, 20, 525–535.

- Leonard, C. A. R. (2002). Quality of school life and attendance in primary schools. Unpublished doctoral dissertation. University of Newcastle, Australia.
- Mcneely, A. C., Nonnemaker, J. M., & Blum, R. W. (2002). Promoting school connectedness: evidence from the national longitudinal study of adolescent health. *Journal of School Health*, 72(4), 138-146.
- Melor, D., Stokes, M., Firth, L., Hayashi, Y., & Commins, R. (2008). Need for belonging, relationship satisfaction, loneliness and life satisfaction. *Personality and Individual Differences*, 45, 213-218.
- Mengi, S. (2011). *Ortaöğretim 10. ve 11. sınıf öğrencilerinin sosyal destek ve öz yeterlik düzeylerinin okula bağlılıklarıyla ilişkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Nichols, S. L. (2008). An exploration of students' belongingness beliefs in one middle school. *The Journal of Experimental Education*, 76(2), 145-169.
- Oral, V. & Yurtal, F. (2008). İlköğretim 5. sınıf düzeyinde arkadaşlığın sosyometrik statü ve akademik başarı açısından incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 281-294.
- Özdemir, S., Sezgin, F., Şirin, H., Karip, E., & Erkan, S. (2010). İlköğretim okulu öğrencilerinin okul iklimine ilişkin algılarını yordayan değişkenlerin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38, 213-224.
- Perdue, N. H., Manzeske, D. P., & Estell, D. P. (2009). Early predictors of school engagement: Exploring the role of peer relationships. *Psychology in the Schools*, 46(10), 1084-1097.
- Roeser, R. W., Midgley, C., & Urdan, T. C. (1996). Perceptions of the school psychological environment and early adolescents' psychological and behavioral functioning in school: The mediating role of goals and belonging. *Journal of Educational Psychology*, 88(3), 408-42.
- Sarı, M. (2012a). Sense of school belonging among elementary school students. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41(1), 1-11.
- Sarı, M. (2012b). Empatik sınıf atmosferi ve arkadaşlara bağlılık düzeyinin lise öğrencilerinin okul yaşam kalitesine etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 18(1), 95-119.
- Sarı, M. (2013). Lise Öğrencilerinde Okula Aidiyet Duygusu. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 147-160.
- Sarı, M. (2015). Adaptation of the psychological sense of school membership scale to Turkish. *Global Journal of Human Social Science: G Linguistics & Education*, 5, 59-64.
- Smith, D. C., & Sandhu, D. S. (2004). Toward a positive perspective on violence prevention in schools: building connections. *Journal of Counseling and Development*, 82, 287-293.

Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 25, Sayı 3, 2016, Sayfa 71-86

Sözbilir, M., Akıllı, M. & Ozan, C. (2010). Yusufeli’de öğrencilerin okula karşı tutumları. M. Demirel & M. Akıllı (Edt.), *Geçmişten Geleceğe Yusufeli Sempozyumu Bildirileri içinde* (ss.129-135). İstanbul: Yusufeli Belediyesi.

Yavuzer, H. (2004). *Okul çağı çocuğu*. İstanbul: Remzi Kitapevi.